

ΤΟ ΕΘΝΙΚΟ ΘΕΣΜΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΓΙΑ ΤΗ ΒΙΟΠΟΙΚΙΛΟΤΗΤΑ - Νομοθεσία

Το **άρθρο 24 του Συντάγματος** ορίζει την προστασία του περιβάλλοντος ως υποχρέωση του Κράτους και δικαίωμα του καθενός και επισημαίνει ότι το Κράτος έχει υποχρέωση να παίρνει μέτρα προληπτικά ή κατασταλτικά στο πλαίσιο της αειφορίας.

Ο νόμος που πλαισιώνει όλες τις ενέργειες προστασίας του περιβάλλοντος στην Ελλάδα θεωρείται ο [Ν. 1650/1986](#), όπως τροποποιήθηκε με το [Ν. 3937/2011](#). Μεγάλη εξακολουθεί να είναι και η σημασία της δασικής νομοθεσίας (ο Δασικός Κώδικας Ν.Δ. 86/1969 και οι Ν. 996/1971 και 998/1979, όπως έχουν τροποποιηθεί μετά τον Ν. 3028/2003) και του Ν. 2971 /2001 «Αιγιαλός, παραλία και άλλες διατάξεις». Σε θέματα προστασίας του θαλάσσιου περιβάλλοντος, η νομοθεσία περιλαμβάνει τον Ν. 743/1977, όπως κωδικοποιήθηκε με το Π.Δ. 55/1998 (ΦΕΚ Α' 58) «Προστασία του θαλάσσιου περιβάλλοντος» και τον Ν. 1269/1982 (ΦΕΚ Α' 89) «Πρόληψη της ρύπανσης της θάλασσας από πλοία», με τον οποίο κυρώθηκε η Σύμβαση MARPOL 73/78, όπως αυτός ισχύει. Επίσης, σε ισχύ βρίσκονται και οι Νόμοι 2252/1994, 3100/2003 και το Π.Δ. 11/2002 για θέματα ετοιμότητας και συνεργασίας για την αντιμετώπιση της ρύπανσης της θάλασσας από πετρέλαιο, επικίνδυνες και επιβλαβείς ουσίες, περιλαμβανομένου του Εθνικού Σχεδίου Έκτακτης Ανάγκης σύμφωνα με το ανωτέρω Π.Δ. και της εφαρμογής Τοπικών Σχεδίων Έκτακτης Ανάγκης.

Το κύριο εργαλείο με το οποίο καλύπτονται τα θέματα της βιοποικιλότητας είναι ο Νόμος 2204/1994, με τον οποίο κυρώθηκε η Σύμβαση για τη Βιολογική Ποικιλότητα, κατόπιν και της σχετικής Απόφασης 93/626/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου. Επίσης, το εθνικό θεσμικό πλαίσιο, προγενέστερο ή μεταγενέστερο της εν λόγω κύρωσης, περιλαμβάνει πληθώρα διατάξεων που ρυθμίζουν θέματα διατήρησης της βιοποικιλότητας, αειφορικής χρήσης των συνιστωσών της και καταμερισμού των ωφελειών από την εκμετάλλευση των γενετικών πόρων.

Το ευρωπαϊκό δίκτυο προστατευόμενων περιοχών Natura 2000 αποτελεί το βασικό νομικό και θεσμικό πλαίσιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης για τη προστασία της βιοποικιλότητας και βασίζεται σε δύο οδηγίες, την Ευρωπαϊκή Οδηγία «Για τη διατήρηση των φυσικών οικοτόπων καθώς και της άγριας πανίδας και χλωρίδας» ([92/43/ΕΟΚ](#) ή Οδηγία των Οικοτόπων) και την Οδηγία «Για τη διατήρηση των άγριων πτηνών» ([79/409/ΕΟΚ](#) ή Οδηγία για τα Πουλιά, όπως αντικαταστάθηκε από την [Οδηγία 2009/147/ΕΚ](#)) για την προστασία των άγριων πτηνών και τη διατήρηση των ενδιαιτημάτων τους στην Ευρώπη.

Κύριος στόχος της Οδηγίας των Οικοτόπων είναι η προστασία της βιολογικής ποικιλομορφίας μέσω της διατήρησης των φυσικών οικοτόπων στο ευρωπαϊκό έδαφος και για το λόγο αυτό θεσμοθετεί ένα συνεκτικό οικολογικό δίκτυο Ειδικών Ζωνών Διατήρησης (Special Areas of Conservation - SACs) με την ονομασία «Φύση 2000» (Natura 2000). Οι Ειδικές Ζώνες Διατήρησης προκύπτουν από:

1. τους Τόπους Κοινοτικής Σημασίας – ΤΚΣ (Sites of Community Importance – SCI) που χαρακτηρίζονται βάσει των οικοτόπων προτεραιότητας και των ειδών προτεραιότητας που φιλοξενούν. Οι οικοτόποι και τα είδη χλωρίδας και πανίδας που θεωρούνται ως προτεραιότητας απαριθμούνται στα παραρτήματα της Οδηγίας των Οικοτόπων.
2. τις Ζώνες Ειδικής Προστασίας – ΖΕΠ για την ορνιθοπανίδα (Special Protection Areas - SPAs) που θεσπίστηκαν με βάση την Οδηγία για τα Πουλιά.

Αρχικά, τα κράτη μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης είχαν την υποχρέωση να καταγράψουν τους τύπους οικοτόπων, με την έκταση που καταλαμβάνουν σε καθεμιά από αυτές, καθώς και τα είδη χλωρίδας και πανίδας που αναφέρονταν στα σχετικά παραρτήματα της Οδηγίας των Οικοτόπων και τα αντίστοιχα πληθυσμιακά δεδομένα τους, και στη συνέχεια να αποστείλουν στην Ευρωπαϊκή Επιτροπή έναν κατάλογο προτεινόμενων περιοχών προς ένταξη στο δίκτυο Natura 2000. Στη συνέχεια, με τη συνεργασία της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, έγινε η σύνταξη ενός Καταλόγου Τόπων Κοινοτικής Σημασίας (List of Sites of Community Importance) και ορίστηκε ο τελικός κατάλογος περιοχών του δικτύου, οι οποίες περιελάμβαναν τόσο τους Τόπους Κοινοτικής Σημασίας, όσο και τις Ζώνες Ειδικής Προστασίας για τα πουλιά και έπρεπε να χαρακτηριστούν από τα κράτη-μέλη ως Ειδικές Ζώνες Διατήρησης εντός, το πολύ, έξι ετών. Σήμερα, το δίκτυο Natura 2000 αριθμεί πάνω από 26.000 περιοχές σε όλη την Ευρωπαϊκή Ένωση, συνολικής έκτασης 850.000 τ.χλμ., που αντιστοιχεί σχεδόν στο 20% του ευρωπαϊκού εδάφους

Το δίκτυο Natura 2000 αποσκοπεί πρωτίστως στη διατήρηση ειδών και των οικοτόπων. Ωστόσο, η Οδηγία των Οικοτόπων αναγνωρίζει ότι η επιτυχής εφαρμογή των απαιτήσεων προϋποθέτει πρόβλεψη και σεβασμό για τις οικονομικές, κοινωνικές και πολιτιστικές ιδιαιτερότητες της εκάστοτε περιοχής. Για το λόγο αυτό, η Οδηγία δίνει ιδιαίτερη έμφαση στη συμμετοχή των πολιτών στη λήψη περιβαλλοντικών αποφάσεων ως σημαντικό εργαλείο προστασίας της βιοποικιλότητας. Τα κράτη - μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης υιοθέτησαν πλήρως την έννοια της συμμετοχής των πολιτών στις διαδικασίες λήψης αποφάσεων το 1998, με την υπογραφή της Συνθήκης του Aarhus σχετικά με την πρόσβαση στις πληροφορίες, τη συμμετοχή των πολιτών στη λήψη αποφάσεων και το δικαίωμα τους για προσφυγή στη δικαιοσύνη σε ότι αφορά τα περιβαλλοντικά ζητήματα. Η συμμετοχή του κοινού περιλαμβάνει το δικαίωμα της τοπικής κοινωνίας για πληροφόρηση και ελεύθερη πρόσβαση στη διαδικασία λήψης αποφάσεων σε ζητήματα που την επηρεάζουν άμεσα, καθώς και το γεγονός ότι η γνώμη, αλλά και οι αντιδράσεις των μελών της έχουν βαρύνουσα σημασία στη διαχείριση της προστατευόμενης περιοχής.

Ο τρόπος εφαρμογής της Οδηγίας για τους Οικοτόπους και η διαχείριση των περιοχών Natura 2000 καθορίζεται ξεχωριστά από κάθε κράτος μέλος και διαμορφώνεται από τις εθνικές πολιτικές. Η θέσπιση του ελληνικού δικτύου Natura 2000 προϋποθέτει την εναρμόνιση της εθνικής νομοθεσίας με τις αντίστοιχες κοινοτικές οδηγίες. Στην Ελλάδα, η εναρμόνιση πραγματοποιήθηκε μέσα από Κοινή Υπουργική Απόφαση (ΚΥΑ). Συγκεκριμένα, η εναρμόνιση με την Οδηγία για τα Πουλιά έγινε με τις ΥΑ 414985/29-11-85 (ΦΕΚ Β'757), [ΚΥΑ Η.Π. 37338/1807/Ε.103/1-9-10](#) (ΦΕΚ 1495/Β/6-9-10) και [ΚΥΑ Η.Π. 8353/276/Ε103/17-2-2012](#) (ΦΕΚ 415/Β/23-2-2012), ενώ η εναρμόνιση με την Οδηγία των Οικοτόπων έγινε με τις [ΚΥΑ 33318/3028/11-12-1998](#) (ΦΕΚ 1289/Β/28-12-98) και [ΚΥΑ Η.Π. 14849/853/Ε103/4-4-2008](#) (ΦΕΚ 645/Β/11-4-08).

Ο Νόμος 3937/2011 «για τη διατήρηση της βιοποικιλότητας και άλλες διατάξεις» όπως αντικατέστησε τον Νόμο 1650/1986, συνιστά τη κύρια νομική βάση για το σχεδιασμό της διαχείρισης των περιοχών Natura 2000 στην Ελλάδα. Η νομοθεσία ορίζει το επίπεδο προστασίας μιας προστατευόμενης περιοχής, τους περιορισμούς δραστηριοτήτων και τις χρήσεις γης. Το επίπεδο προστασίας καθορίζεται με Ειδική Περιβαλλοντική Μελέτη, η οποία, βασιζόμενη στα χαρακτηριστικά της βιοποικιλότητας της εκάστοτε περιοχής, ορίζει τις συμβατές δραστηριότητες. Στη συνέχεια γίνεται έκδοση σχετικού Προεδρικού διατάγματος που καθορίζει τις επιτρεπόμενες χρήσεις γης και όρους δόμησης. Η Ειδική Περιβαλλοντική Μελέτη και το σχέδιο του Προεδρικού Διατάγματος τίθενται σε δημόσια διαβούλευση πριν από τελική έγκριση από το Υπουργείο Περιβάλλοντος, Ενέργειας και Κλιματικής Αλλαγής. Σε περιοχές όπου δεν υπάρχουν θεσμοθετημένα σχέδια χρήσεων γης ή το υφιστάμενο σύστημα χωρικού σχεδιασμού επιτρέπει την αδιάκριτη χωροθέτηση οικιστικών και παραγωγικών δραστηριοτήτων, το Προεδρικό Διάταγμα έχει βαρύνουσα σημασία για τις περιοχές που ανήκουν στο δίκτυο Natura 2000. Στο πλαίσιο αυτό, μέχρι και τη θεσμοθέτηση των χρήσεων γης, ο Νόμος προβλέπει την εφαρμογή οριζόντιων μέτρων πολιτικής σε σχέση με τη χωροθέτηση συγκεκριμένων δραστηριοτήτων (π.χ. τουρισμός, Ανανεώσιμες Πηγές Ενέργειας) και πρακτικές παραγωγής (π.χ. συμμόρφωση με καθεστώς

πολλαπλής συμμόρφωσης για τις γεωργικές δραστηριότητες). Έτσι, βασικές προτεραιότητες και στρατηγικές κατευθύνσεις για την ολοκληρωμένη χωρική ανάπτυξη και την αειφόρο οργάνωση του εθνικού χώρου καταγράφονται στο Γενικό Πλαίσιο Χωροταξικού Σχεδιασμού και Αειφόρου Ανάπτυξης (ΦΕΚ Α' 128/3.7.2008), κατ' εξουσιοδότηση του οποίου έχουν εκδοθεί και Ειδικά Πλαίσια Χωροταξικού Σχεδιασμού και Αειφόρου Ανάπτυξης για τις υδατοκαλλιέργειες (ΦΕΚ Β' 2505/4.11.2011), τον τουρισμό (ΦΕΚ Β' 3155/12.12.2013), την βιομηχανία (ΦΕΚ ΑΑΠ 151/3.4.2009) και τις ανανεώσιμες πηγές ενέργειας (ΦΕΚ Β' 2464/3.12.2008).

Το δίκτυο Natura 2000 στην Ελλάδα περιλαμβάνει 419 περιοχές.

Για τη διαχείριση των περιοχών Natura 2000 και σύμφωνα με το [Νόμο 2742/1999](#) «περί χωροταξικού σχεδιασμού», όπως συμπληρώθηκε από το Νόμο 3939/2011, προβλέπεται η θεσμοθέτηση Φορέων Διαχείρισης Προστατευόμενων Περιοχών (ΦΔΠΠ), οι οποίοι μπορούν να επιφορτισθούν τη διαχείριση μίας ή και περισσότερων προστατευόμενων περιοχών.

Ο Νόμος 2742/1999 ορίζει ένα ολοκληρωμένο πλαίσιο διαχείρισης των προστατευόμενων περιοχών, και, συμπληρώνοντας το Νόμο 1650/1986, προβλέπει τη συμμετοχή της τοπικής κοινωνίας στη διαχείριση της βιοποικιλότητας. Συγκεκριμένα, στο Διοικητικό Συμβούλιο ενός ΦΔΠΠ είναι δυνατή η συμμετοχή εκπροσώπων των κύριων μετόχων διαχείρισης μια προστατευόμενης περιοχής όπως υπουργεία, η Δασική Υπηρεσία, οργανισμοί τοπικής αυτοδιοίκησης, μη κυβερνητικές οργανώσεις, παραγωγικοί φορείς και ειδικοί επιστήμονες. Ανάμεσα στις υποχρεώσεις του ΦΔΠΠ είναι η εκπόνηση σχεδίων διαχείρισης της προστατευόμενης περιοχής και η δημόσια διαβούλευση τους, καθώς και η ενημέρωση, εκπαίδευση και κατάρτιση του τοπικού πληθυσμού. Σήμερα, μετά και την εφαρμογή του Νόμου 4109/2013 και τη συγχώνευση τους, λειτουργούν 14 ΦΔΠΠ σε όλη τη χώρα από 29 που είχαν αρχικά θεσπιστεί τη περίοδο 1999-2008 και καλύπτουν περίπου το 23% των περιοχών του ελληνικού δικτύου Natura 2000. Η ευθύνη της διαχείρισης των υπολοίπων περιοχών Natura 2000 ανήκει σε διάφορες αρχές σε κεντρικό και τοπικό επίπεδο, με αλληλεπικάλυψη αρμοδιοτήτων και επακόλουθα προβλήματα λόγω έλλειψης συντονισμού.

Εκτός από τα παραπάνω, σχετικές διατάξεις με τη προστασία και διαχείριση των περιοχών Natura 2000 περιλαμβάνονται και σε νομοθετήματα σχετικά με την:

- προστασία και διαχείριση των δασών και δασικών εκτάσεων π.χ. Ν. 86/1969 (ΦΕΚ Α' 7), Ν. 996/1971 (ΦΕΚ Α' 192), Ν. 998/1979 (ΦΕΚ Α' 289), Ν. 3208/2003 (ΦΕΚ Α' 303)
- προστασία των υδάτων π.χ. Ν. 3199/2003 (ΦΕΚ Α' 280) και το Π.Δ. 51/2007 (ΦΕΚ Α' 54) ενρμόνισης της ελληνική νομοθεσία με την Οδηγία 2000/60/ΕΚ
- προστασία του θαλάσσιου περιβάλλοντος π.χ. Ν. 3983/2011 (ΦΕΚ Α' 144) σχετικά με την εθνική στρατηγική για την προστασία και διαχείριση του θαλάσσιου περιβάλλοντος (εναρμόνιση της ελληνική νομοθεσία με την Οδηγία 2008/56/ΕΚ).

Γενικότερα, το ευρωπαϊκό Δίκτυο Natura 2000 συμβάλλει στην επίτευξη των σκοπών διεθνών συμβάσεων όπως η Σύμβαση για τη Βιοποικιλότητα και η Σύμβαση της Βέρνης τις οποίες έχουν κυρώσει η Ευρωπαϊκή Κοινότητα συνολικά ή/και το κάθε κράτος μέλος ξεχωριστά.

Συγκεκριμένα, η Ελλάδα έχει κυρώσει τις παρακάτω διεθνείς Συμβάσεις σχετικά με ζητήματα προστασίας του περιβάλλοντος:

- Σύμβαση των Ηνωμένων Εθνών για την Βιολογική Ποικιλότητα που υπογράφηκε το 1992 (Ν. 2204/1994, ΦΕΚ Α' 59)
- Σύμβαση της Βέρνης για την διατήρηση της άγριας ζωής και του φυσικού περιβάλλοντος της Ευρώπης υπογράφηκε τον Σεπτέμβριο του 1979 (Ν. 1335/83, ΦΕΚ 32 Α', 14.3.1983)
- Σύμβαση της Βόννης για την διατήρηση των αποδημητικών ειδών της άγριας πανίδας (Ν. 2719/1999, ΦΕΚ Α' 106)
- Σύμβαση της Βαρκελώνης για την προστασία της Μεσογείου θάλασσας από τη ρύπανση (Ν. 855/1978, ΦΕΚ Α' 235 και Ν. 1634/1986, ΦΕΚ Α' 104)
- Σύμβαση Ραμσάρ για την προστασία των διεθνούς ενδιαφέροντος υγροτόπων (Ν.Δ. 191/1974, ΦΕΚ Α' 350)
- Σύμβαση-πλαίσιο των Ηνωμένων Εθνών για την κλιματική αλλαγή που υπογράφηκε το 1992 (Ν. 2205/1994, ΦΕΚ Α' 60)
- Σύμβαση για το διεθνές εμπόριο ειδών της άγριας πανίδας και χλωρίδας που απειλούνται με εξαφάνιση (Σύμβαση CITES), που υπογράφηκε το 1975 (Ν. 2055/1992, ΦΕΚ Α' 105)
- Διεθνής Σύμβαση για την προστασία φυτών, του Οργανισμού Τροφίμων και Γεωργίας (FAO) (Ν. 3495/2006, ΦΕΚ Α' 215)
- Ευρωπαϊκή Σύμβαση για την προστασία των σπονδυλωτών ζώων που χρησιμοποιούνται για πειραματικούς ή άλλους επιστημονικούς σκοπούς, που υπογράφηκε το 1986 (Ν. 2015/1992 (ΦΕΚ 30/Α/27-2-1992)
- Σύμβαση των Ηνωμένων Εθνών για την καταπολέμηση της απερίμωσης στις χώρες που αντιμετωπίζουν σοβαρή ξηρασία και απερίμωση, ιδιαίτερα στην Αφρική, που υπογράφηκε το 1994 (Ν. 2468/1997, ΦΕΚ 32/Α/06-03-1997)
- Επίσης, η Ελλάδα έχει υπογράψει το Πρωτόκολλο της Καρθαγένης για τη Βιοασφάλεια και το έχει κυρώσει με τον Ν. 3233/04 (ΦΕΚ 51/Α/04), ενώ έχει εκδώσει τις Υπουργικές Αποφάσεις 11642/1943 (ΦΕΚ 831/Β/2002) και 38639/2017 (ΦΕΚ 1334/Β/05), οι οποίες ενσωματώνουν στο εθνικό μας δίκαιο τις οδηγίες 98/81 και 2001/18 αντίστοιχα.
- το Πρωτόκολλο της Ναγκόγια για την «Πρόσβαση στους γενετικούς πόρους και τη συμμετοχή στα οφέλη που προκύπτουν από τη χρήση τους». Το πρωτόκολλο ψηφίστηκε στη Ναγκόγια της Ιαπωνίας τον Οκτώβριο του 2010 και εντάχθηκε στην ευρωπαϊκή νομοθεσία με τον **Κανονισμό (ΕΕ) αριθ. 511/2014** του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου.

Αναμένεται να κυρωθεί από την Ελλάδα, στο πλαίσιο της Σύμβασης για τη Βιοποικιλότητα, και της Συνθήκης του Οργανισμού Τροφίμων και Γεωργίας (FAO) για τους φυτογενετικούς πόρους για τη διατροφή και τη γεωργία (όπως η τελευταία κυρώθηκε με το ν. 2014/1992, ΦΕΚ 29 Α΄ καθώς και ΠΔ 80 ΦΕΚ 40/Α/1990 περί προστασίας του φυτικού γενετικού υλικού της χώρας, και το ΠΔ 434 ΦΕΚ 248/Α/1995, με το οποίο θεσπίζονται τα μέτρα για τη διατήρηση και προστασία των εγχώριων φυλών των αγροτικών ζώων)

Προγενέστερα νομοθετήματα προστασίας ειδών και οικοτόπων περιλαμβάνουν το Π.Δ. 67/1981 (Α+Β) για την προστασία της αυτοφυούς χλωρίδας και της άγριας πανίδας, τον Ν. 1469/1950 «ιστορικοί τόποι και τόποι ιδιαίτερου φυσικού κάλλους», το Ν.Δ. 996/1971 «εθνικοί δρυμοί, αισθητικά δάση και διατηρητέα μνημεία της φύσης» και τον Ν. 2637/98 για τα καταφύγια άγριας ζωής.

Σε ό,τι αφορά στη γεωργία, ισχύει ο Κανονισμός (ΕΚ) αριθ. 73/2009, στον οποίο αναφέρεται ότι πρέπει να αποφευχθεί η εγκατάλειψη της γεωργικής γης και να εξασφαλισθεί ότι θα διατηρηθεί η γη σε καλή γεωργική και περιβαλλοντική κατάσταση. Ισχύει η αριθ. 262385/2010 ΚΥΑ (Β΄ 509), η οποία αφορά στην «εφαρμογή του καθεστώτος της πολλαπλής συμμόρφωσης και λοιπά συμπληρωματικά μέτρα σε εκτέλεση του Κανονισμού (ΕΚ) 73/2009 και του Κανονισμού 1698/05 του Συμβουλίου», η οποία, μεταξύ άλλων, ορίζει τις πρακτικές άσκησης της γεωργίας και κτηνοτροφίας που συντάσσονται με την ευρωπαϊκή νομοθεσία. Επίσης, η νέα Κ.Α.Π. κινείται αφενός προς τη κατεύθυνση της μείωσης των ενισχύσεων και αφετέρου επικεντρώνεται στη διασφάλιση της ασφάλειας και της ποιότητας των τροφίμων, στην ανάπτυξη της υπαίθρου και στις περιβαλλοντικές υπηρεσίες (προσανατολισμός προς την κοινωνία και το περιβάλλον).

Σε ό,τι αφορά στην εισαγωγή ξυλείας, ισχύει ο Κανονισμός (ΕΚ) αριθ. 2173/2005 περί δημιουργίας εθελοντικού συστήματος αδειών για την επιβολή της δασικής νομοθεσίας, τη διακυβέρνηση και το εμπόριο στην Ευρωπαϊκή Κοινότητα και ο Εφαρμοστικός Κανονισμός αυτού [Κανονισμός (ΕΚ) αριθ. 1024/2008]. Στόχος είναι η μείωση της κατανάλωσης παράνομα υλοτομημένης ξυλείας και η συμβολή στον ευρύτερο στόχο της αειφορικής διαχείρισης των δασών στις χώρες που παράγουν ξυλεία.

Όσον αφορά στην αλιεία, υπάρχει ο Κανονισμός (ΕΚ) αριθ. 1967/2006 για τη βιώσιμη εκμετάλλευση των αλιευτικών πόρων στη Μεσόγειο. Επίσης, σύμφωνα με την ελληνική νομοθεσία (Ν. 3937/2011), απαγορεύεται η αλιεία με δίχτυα τράτας, δράγες, πεζότρατες ή παρόμοια δίχτυα και με στατικά δίχτυα πάνω από κοραλλιογενή ενδιαιτήματα και ασβεστοφυκικούς βυθούς, ενώ απαγορεύεται η εγκατάσταση και λειτουργία ιχθυοκαλλιεργειών σε λιβάδια ποσειδωνίας. Ειδικότερα για την προστασία του θαλάσσιου περιβάλλοντος, έχει εκδοθεί η Οδηγία 2008/56/ΕΚ για τη θαλάσσια στρατηγική, η οποία έχει εναρμονιστεί στο εθνικό δίκαιο με το Ν. 3983/2011 «Εθνική στρατηγική για την προστασία και διαχείριση του θαλάσσιου περιβάλλοντος – Εναρμόνιση με την οδηγία 2008/56/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 17ης Ιουνίου 2008 και άλλες διατάξεις».

Επιπλέον, βρίσκεται ήδη σε ισχύ η νέα αναμορφωμένη Κοινή Αλιευτική Πολιτική (Κ.Α.Π) με τον Καν. (ΕΕ) 1380/2013 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου «σχετικά με την Κοινή Αλιευτική Πολιτική, την τροποποίηση των Κανονισμών (ΕΚ) αριθ. 1954/2003 και (ΕΚ) αριθ. 1224/2009 του Συμβουλίου και την κατάργηση των κανονισμών (ΕΚ) αριθ. 2371/2002 και (ΕΚ) αριθ. 639/2004 του

Συμβουλίου και της απόφασης 2004/585/ΕΚ του Συμβουλίου», όπου, στο σημείο 4 του προοιμίου, αναφέρεται ότι «Η Καλπ θα πρέπει να διασφαλίζει ότι οι δραστηριότητες αλιείας και υδατοκαλλιέργειας συμβάλλουν στη δημιουργία μακροπρόθεσμης περιβαλλοντικής, οικονομικής και κοινωνικής βιωσιμότητας».

Επίσης, έχει εκδοθεί ο Κανονισμός (ΕΚ) αριθ. 708/2007 του Συμβουλίου «για τη χρήση στην υδατοκαλλιέργεια ξένων και απόπτων σε τοπικό επίπεδο ειδών» και, στη συνέχεια, ο Κανονισμός (ΕΚ) αριθμ. 506/2008 της Επιτροπής, ο Κανονισμός (ΕΚ) αριθ. 535/2008 της Επιτροπής και ο Κανονισμός (ΕΕ) αριθ. 304/2011 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, με τους οποίους ο Κανονισμός (ΕΚ) αριθ. 708/2007 τροποποιείται και συμπληρώνεται. Προκειμένου για την εφαρμογή των ανωτέρω Κανονισμών, έχει εκδοθεί η υπ' αριθμ. 165837/2009 Απόφαση Υπουργού Αγροτικής Ανάπτυξης & Τροφίμων «Ορισμός αρμόδιας αρχής και συγκρότηση συμβουλευτικής επιτροπής», σε εφαρμογή του Κανονισμού (ΕΚ) αριθ. 708/2007 του Συμβουλίου (ΦΕΚ 2594/Β'/31-12-2009). Στη συνέχεια, εκδόθηκε η υπ' αριθμ. 3702/76929/2013 Υπουργική Απόφαση (ΦΕΚ 1639 Β'/02-07-2013), με την οποία τροποποιείται και συμπληρώνεται η προαναφερθείσα Υπουργική Απόφαση.

Όσον αφορά στην εκτίμηση περιβαλλοντικών επιπτώσεων, και γενικότερα την περιβαλλοντική αδειοδότηση έργων και δραστηριοτήτων, το πλαίσιο απαρτίζεται από σχετικές κοινοτικές οδηγίες, οι οποίες έχουν ενσωματωθεί στην ελληνική έννομη τάξη αρχικά με τον Ν. 3010/02 και πρόσφατα με το Ν. 4014/2011, και τις εξουσιοδοτικές τους διατάξεις. Η Στρατηγική Εκτίμηση των Περιβαλλοντικών Επιπτώσεων εφαρμόζεται στην Ελλάδα από το Σεπτέμβριο του 2006 (ΦΕΚ 1225/Β/5-9-06).

Η εκτίμηση των επιπτώσεων σχεδίων, δημόσιων και ιδιωτικών έργων στο περιβάλλον υπαγορεύεται ήδη από την Οδηγία 85/337/ΕΟΚ (όπως τροποποιήθηκε με την Οδηγία 97/11/ΕΚ) και η οποία απαιτεί την ενημέρωση, διαβούλευση και συμμετοχή των πολιτών στις διαδικασίες λήψης της τελικής απόφασης έγκρισης ή όχι ενός σχεδίου ή έργου. Αν και σύμφωνη με τη βασική φιλοσοφία, δομή και διαδικασία εκτίμησης επιπτώσεων όπως αυτά διαμορφώνεται από την Οδηγία 85/337/ΕΟΚ, ωστόσο, η διαδικασία εκτίμησης των επιπτώσεων που προβλέπουν οι παράγραφοι 3 και 4 του άρθρου 6 της Οδηγίας 92/43/ΕΟΚ είναι διακριτή σε σχέση με εκείνη της Οδηγίας 85/337/ΕΟΚ.

Όταν διαπιστώνονται σημαντικές αρνητικές επιπτώσεις σε μια προστατευόμενη περιοχή εντός του Δικτύου NATURA 2000, πρέπει να εξετάζεται το ενδεχόμενο ενδελεχούς επανεξέτασης ή/και απόσυρσης προτεινόμενου σχεδίου ή έργου. Στη συνέχεια, οι αρμόδιες αρχές πρέπει να εξετάζουν το ενδεχόμενο προσφυγής σε εναλλακτικές λύσεις που εξυπηρετούν καλύτερα την ακεραιότητα της προστατευόμενης περιοχής. Υποχρέωση των εθνικών αρχών είναι να μελετώνται όλες οι εφικτές εναλλακτικές λύσεις, και μάλιστα οι συγκριτικές επιδόσεις τους σε σχέση με τους στόχους διατήρησης της περιοχής που υπάγεται στο δίκτυο Natura 2000, αλλά και τη συμβολή τους στη συνολική συνοχή του δικτύου Natura 2000. Ακρογωνιαίος λίθος της Οδηγίας 92/43/ΕΟΚ είναι η αρχή της προφύλαξης και η εφαρμογή της αρχής αυτής υπαγορεύει ότι οι οικολογικοί στόχοι του δικτύου NATURA 2000 υπερτερούν έναντι άλλων επιδιώξεων π.χ. αύξηση εσόδων. Συγκεκριμένα, τα κράτη-μέλη καλούνται να διαχειριστούν τις προστατευόμενες περιοχές με γνώμονα την αειφορία και έτσι, να θέσουν όρια ή και να μην εγκρίνουν δραστηριότητες που μπορεί να έχουν αρνητικές επιπτώσεις στη προστατευόμενη περιοχή, με εξαίρεση σε ειδικές περιστάσεις (άρθρο 4) όπως «επιτακτικοί σημαντικοί λόγοι σημαντικού δημοσίου συμφέροντος.»

Οι "επιτακτικοί λόγοι υπέρτερου δημόσιου συμφέροντος, συμπεριλαμβανομένων κοινωνικών και οικονομικών", αναφέρονται σε καταστάσεις κατά τις οποίες τα προβλεπόμενα σχέδια ή έργα αποδεικνύονται απαραίτητα:

- στο πλαίσιο δράσεων ή μέτρων που αποσκοπούν σε προστασία θεμελιωδών αξιών για τη ζωή των πολιτών (υγεία, ασφάλεια, περιβάλλον)
- στο πλαίσιο θεμελιωδών πολιτικών για το κράτος και την κοινωνία
- στο πλαίσιο υλοποίησης δραστηριοτήτων οικονομικού ή κοινωνικού χαρακτήρα, που πληρούν υποχρεώσεις δημόσιας υπηρεσίας.

Σε αυτή τη περίπτωση τα αντισταθμιστικά μέτρα που εφαρμόζονται είναι μέτρα ειδικά για ένα σχέδιο ή έργο, λειτουργούν συμπληρωματικά των συνήθων μέτρων εφαρμογής των οδηγιών και αποτελούν λύση έσχατης ανάγκης, με σκοπό η θετική αντιστάθμιση που προσφέρουν να αντιστοιχεί ακριβώς στις αρνητικές επιπτώσεις που θα επιφέρει το συγκεκριμένο σχέδιο ή έργο στη προστατευόμενη περιοχή.

Πρόσθετα με τις δράσεις διαχείρισης των περιοχών NATURA 2000, το άρθρο 6 της Οδηγίας 92/43/ΕΟΚ ορίζει το θεμελιώδες πλαίσιο εκτίμησης της συμβατότητας και των επιπτώσεων σχεδίων και έργων ανάπτυξης στις περιοχές που ανήκουν στο Δίκτυο. Οι προϋποθέσεις που θέτουν οι τέσσερις παράγραφοι του άρθρου 6 διαμορφώνουν τις κατευθυντήριες γραμμές και τις τεχνικές που πρέπει να ακολουθηθούν στις διαδικασίες εκτίμησης συμβατότητας και επιπτώσεων. Έτσι, σύμφωνα με τη σχετική αναφορά της Ευρωπαϊκής Επιτροπής (*Assesment of plans and projects significantly affecting Natura 2000 sites*, 2001), έχοντας ως απώτερο σκοπό την ορθή διαχείριση των περιοχών NATURA 2000 και την επίτευξη του γενικού στόχου της Οδηγίας 92/43/ΕΟΚ, το άρθρο 6 υπαγορεύει μία ακολουθία τεσσάρων σταδίων που αποτελεί τον οδηγό για τις δράσεις εκτίμησης των προγραμματισμένων έργων ανάπτυξης, της συμβατότητας και των επιπτώσεων τους στο Δίκτυο NATURA 2000.

Τα στάδια που πρέπει να ακολουθηθούν έχουν ως εξής:

Πρώτο Στάδιο: *Προκαταρκτική Εκτίμηση* - η διαδικασία η οποία προσδιορίζει τις πιθανές επιπτώσεις στη περιοχή NATURA 2000 του επενδυτικού σχεδίου ή έργου, είτε ανεξάρτητα είτε σε συνδυασμό με άλλα προγράμματα ή σχέδια, και εξετάζει κατά πόσον οι εν λόγω επιπτώσεις είναι πιθανόν να είναι σοβαρές.

Δεύτερο στάδιο: *Δέουσα Εκτίμηση* – η εξέταση των επιπτώσεων του επενδυτικού σχεδίου ή έργου στην ακεραιότητα της περιοχής του δικτύου Natura 2000, είτε ανεξάρτητα είτε σε συνδυασμό με άλλα προγράμματα ή σχέδια, λαμβάνοντας υπό όψη το καθεστώς, τις λειτουργίες και στόχους διατήρησης που υπάρχουν στην εκάστοτε περιοχή. Επιπλέον, όπου υπάρχει πιθανότητα δυσμενών επιπτώσεων, θα πρέπει να γίνεται η εκτίμηση των δυνατοτήτων περιορισμού των επιπτώσεων αυτών. Για όλα τα σχέδια ή έργα η Δέουσα Εκτίμηση πρέπει να είναι λεπτομερής και να περιλαμβάνει τις πιο πρόσφατες επιστημονικές απόψεις και τα πλέον επικαιροποιημένα δεδομένα, και χωρίς καμμία διάκριση σε ότι αφορά το μέγεθος του σχεδίου ή του έργου.

Τρίτο Στάδιο: *Αναζήτηση εναλλακτικών λύσεων* – ο έλεγχος για εναλλακτικούς τρόπους επίτευξης των στόχων του έργου ή του σχεδίου έτσι, ώστε να αποφευχθούν οι αρνητικές επιπτώσεις που διαταράσσουν την ακεραιότητα της περιοχή του δικτύου Natura 2000.

Τέταρτο Στάδιο: *Προσδιορισμός και λήψη αντισταθμιστικών μέτρων* – αναζήτηση αντισταθμιστικών μέτρων, όταν υπάρχουν επιτακτικοί λόγοι δημοσίου συμφέροντος και κρίνεται ότι το έργο ή σχέδιο πρέπει να προχωρήσει παρά τις δυσμενείς επιπτώσεις του έργου και την αδυναμία εύρεσης εναλλακτικών λύσεων (αξίζει να σημειωθεί ότι ο συγκεκριμένος οδηγός δεν ασχολείται με την αξιολόγηση της σημαντικότητας των λόγων δημοσίου συμφέροντος που επιβάλλουν την υλοποίηση του έργου).

Το κάθε στάδιο εκτίμησης συμβατότητας και επιπτώσεων καθορίζει αν θα υλοποιηθεί το επόμενο π.χ. αν τα συμπεράσματα του πρώτου σταδίου καταλήγουν σε μηδαμινές δυσμενείς επιπτώσεις, δεν χρειάζεται να επακολουθήσει το δεύτερο στάδιο. Τέλος, σύμφωνα με το ευρωπαϊκό νομοθετικό πλαίσιο, στην εν λόγω διαδικασία υπάγονται αδιακρίτως, όλα τα σχέδια είτε εντός είτε εκτός του δικτύου Natura 2000 υπό την προϋπόθεση ότι έχει προκύψει από την προκαταρκτική εξέταση (πρώτο στάδιο) η πιθανότητα ή ο κίνδυνος σημαντικών επιπτώσεων στην εκάστοτε περιοχή του Δικτύου NATURA 2000.

Η Ειδική Οικολογική Αξιολόγηση θεσμοθετήθηκε με τον Ν.4014/2011, συνοδεύει την Μελέτη Περιβαλλοντικών Επιπτώσεων σε Παράρτημα και στηρίζεται κατά βάση στην εξέταση της «δέουσας εκτίμησης» των επιπτώσεων ενός έργου σε μια περιοχή του Δικτύου Natura 2000 (άρθρο 6 της Οδηγίας 92/43/ΕΟΚ). Η Ειδική Οικολογική Αξιολόγηση λαμβάνει υπόψη τους στόχους διατήρησης της προστατευόμενης περιοχής, εστιάζει στις συνέπειες του υπό αδειοδότηση έργου στην περιοχή και εξετάζει αν παραβλάπεται η ακεραιότητα της συγκεκριμένης περιοχής, ενώ για την εκπόνηση της μπορεί και να απαιτείται η συλλογή δεδομένων πεδίου για τα προστατευτέα στοιχεία (ορνιθοπανίδα, νυχτερίδες, τύποι οικοτόπων, κ.λπ.) της περιοχής του Δικτύου Natura 2000.

Ωστόσο, η ελληνική νομοθεσία ακόμα ταυτίζει τη διαδικασία του άρθρου 6, παρ. 3 και 4 με τη διαδικασία εκτίμησης των επιπτώσεων σχεδίων, δημόσιων και ιδιωτικών έργων στο περιβάλλον που υπαγορεύεται από την Οδηγία 85/337/ΕΟΚ (όπως τροποποιήθηκε με την Οδηγία 97/11/ΕΚ), ενώ τα έργα ή οι δραστηριότητες, που

βρίσκονται εκτός προστατευομένων περιοχών του δικτύου Natura 2000, αλλά είναι δυνατόν να επηρεάζουν σημαντικά τις εν λόγω περιοχές, υπόκεινται σε δέσφουσα εκτίμηση μόνο κατόπιν αιτιολογημένης εντολής της αδειοδοτούσας αρχής.

Για την προστασία των υδάτων υπάρχει ένα πλέγμα νομοθετικών ρυθμίσεων. Η Οδηγία 2000/60/ΕΚ, που ενσωματώθηκε στο εθνικό δίκαιο με τον Ν. 3199/2003 «προστασία και διαχείριση των υδάτων» και το εκτελεστικό του Π.Δ. 51/2007 «Καθορισμός μέτρων και διαδικασιών για την ολοκληρωμένη προστασία και διαχείριση των υδάτων σε συμμόρφωση με τις διατάξεις της Οδηγίας 2000/60/ΕΚ». Στη χώρα μας, από το 2012, λειτουργεί το εθνικό δίκτυο παρακολούθησης της ποιότητας και της ποσότητας των υδάτων (ΚΥΑ 140384/Β/2011).

Όσον αφορά στους υγροτόπους, ο νόμος 3937/2011 για την βιοποικιλότητα περιλαμβάνει εξουσιοδοτικές διατάξεις (άρθρο 20), τόσο για τους μικρούς υγροτόπους (<80 στρεμμάτων) όσο και για τους μεγάλους. Οι μικροί νησιωτικοί φυσικοί υγρότοποι προστατεύονται από το Π.Δ. 229/ΑΑΠ/2012 «Έγκριση καταλόγου μικρών νησιωτικών υγροτόπων και καθορισμός όρων και περιορισμών για την προστασία και ανάδειξη των μικρών παράκτιων υγροτόπων που περιλαμβάνονται σε αυτόν».

Η Οδηγία 76/160/ΕΟΚ «περί της ποιότητας υδάτων κολύμβησης» και η σταδιακή αντικατάστασή της από τη νέα Οδηγία 2006/7/ΕΚ (η οποία υιοθετεί νέους μικροβιολογικούς δείκτες) ισχύει μέχρι το 2014. Η νέα Οδηγία έχει ενσωματωθεί στο Εθνικό Δίκαιο με την ΚΥΑ Η.Π. 8600/416/Ε103 (ΦΕΚ 356 Β' / 26-2-2009) και είναι στενά συνυφασμένη με την Οδηγία 2000/60/ΕΚ, αφού στην ουσία αποτελεί μία από τις θυγατρικές Οδηγίες της και σχετίζεται με την παρακολούθηση της ποιότητας των υδάτων στις περιοχές κολύμβησης αλλά και με την αντιμετώπιση των πηγών ρύπανσης.

Η Οδηγία 91/271/ΕΟΚ «για την επεξεργασία των αστικών λυμάτων», όπως αυτή τροποποιήθηκε με την Οδηγία 98/15/ΕΚ, η οποία έχει ενσωματωθεί στο εθνικό δίκαιο με την Κ.Υ.Α. 5673/400/1997 (Φ.Ε.Κ. 192Β/14-3-1997) με τίτλο «Μέτρα και Όροι για την επεξεργασία των Αστικών Λυμάτων». Το 1999 (Κ.Υ.Α. 19661/1982/1999 (Φ.Ε.Κ. 1811Β/29-9-1999) και με αναθεώρηση, το 2002, (Κ.Υ.Α. 48392/939/3-2-2002 (Φ.Ε.Κ. 405Β/3-4-2002) καθορίστηκε ο κατάλογος των ευαίσθητων αποδεκτών. Η Οδηγία 2007/60/ΕΚ για την αξιολόγηση και τη διαχείριση των κινδύνων πλημμύρας ενσωματώθηκε στην εθνική νομοθεσία με την ΚΥΑ Η.Π 31822/1542/Ε103 (ΦΕΚ 1108/Β/21.7.2010).

Η Οδηγία 2008/56 των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων για τη θαλάσσια στρατηγική, ενσωματώθηκε στην εθνική νομοθεσία με τον Νόμο 3983/2011 «Εθνική στρατηγική για την προστασία και διαχείριση του θαλάσσιου περιβάλλοντος – Εναρμόνιση με την οδηγία 2008/56/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 17ης Ιουνίου 2008 και άλλες διατάξεις». Επιπλέον, ισχύει ο Ν. 2425/1996, με τον οποίο κυρώθηκε η Σύμβαση για την προστασία και τη χρήση των διασυνοριακών υδάτων και των διεθνών λιμνών.

Η Οδηγία 2004/35/ΕΚ, σχετικά με την περιβαλλοντική ευθύνη όσον αφορά στην πρόληψη και την αποκατάσταση περιβαλλοντικής ζημίας, εναρμονίστηκε στο εθνικό δίκαιο με το Προεδρικό Διάταγμα 148/09 (ΦΕΚ 190/Α/29-9-09). Η Οδηγία 2008/98/ΕΚ, σχετικά με την ποινική προστασία του περιβάλλοντος μέσω ποινικού δικαίου, εναρμονίστηκε στο εθνικό δίκαιο με το Ν. 4042/2012 (ΦΕΚ 24/Α/13.2.2012).

Θέματα βιοποικιλότητας καλύπτει το Γενικό Πλαίσιο Χωροταξικού Σχεδιασμού και Αειφόρου Ανάπτυξης, το οποίο εγκρίθηκε από τη Βουλή των Ελλήνων (Αρ. 6876/4871/Α/3.7.2008). Στη συνέχεια, εκδόθηκαν ειδικά χωροταξικά πλαίσια για τον τουρισμό (ΦΕΚ 1138/Β/2009, και η τροποποίησή του στο ΦΕΚ 3155/Β/2013), τις ανανεώσιμες πηγές ενέργειας (ΦΕΚ2464/Β/3-12-08), για τις οποίες εκδόθηκε και ο νόμος 3851/2010 (ΦΕΚ 85/Α/3-6-2010), τη βιομηχανία (ΦΕΚ 151 ΑΑΠ/13.04.2009) και τις υδατοκαλλιέργειες (ΦΕΚ 2505/Β/04.11.2011). Τα Περιφερειακά Πλαίσια Χωροταξικού Σχεδιασμού και Αειφόρου Ανάπτυξης εξειδικεύουν, σε επίπεδο περιφέρειας, τις κατευθύνσεις του Γενικού Πλαισίου. Υπάρχουν ήδη θεσμοθετημένα χωροταξικά σχέδια για τις 12 περιφέρειες της χώρας (για την Περιφέρεια Αττικής ισχύει το Ρυθμιστικό Σχέδιο της Αθήνας). Σήμερα, εκπονούνται οι μελέτες Αξιολόγησης και Αναθεώρησης-Εξειδίκευσης των θεσμοθετημένων Περιφερειακών Πλαισίων του συνόλου της Επικράτειας. Σημαντική προστασία μπορούν να προσφέρουν σε τοπικό επίπεδο και τα Γενικά Πολεοδομικά Σχέδια (Γ.Π.Σ.) και τα Σχέδια Χωρικής και Οικιστικής Οργάνωσης Ανοιχτής Πόλης (ΣΧΟΟΑΠ). Ο νόμος 2508 (ΦΕΚ 165/Α/1997) προβλέπει ότι μπορούν να καθοριστούν Περιοχές Ειδικής Προστασίας (Π.Ε.Π.) που δεν προορίζονται για πολεοδόμηση, όπως είναι οι παραθαλάσσιες ή οι παραποτάμιες ζώνες, βιότοποι και τόποι ιδιαίτερου φυσικού κάλλους, δάση και δασικές εκτάσεις.

Επίσης, η Ελλάδα έχει κυρώσει την Ευρωπαϊκή Σύμβαση για το Τοπίο με το Ν. 3827/2010 (ΦΕΚ Α 30/25.2.2010) «Κύρωση της Ευρωπαϊκής Σύμβασης του Τοπίου». Η Σύμβαση αυτή υιοθετήθηκε στις 20-10-2000 στην Φλωρεντία και κυρώθηκε από το Συμβούλιο της Ευρώπης στις 1-3-2004. Οι στόχοι αυτής της σύμβασης είναι: η προώθηση της προστασίας των τοπίων, η διαχείριση και ο σχεδιασμός τους και η οργάνωση της Ευρωπαϊκής συνεργασίας σε ζητήματα τοπίων.

Επιμέλεια Μαρία Σακελλάρη, Πέτρος Λυμπεράκης. Περιλαμβάνει εκτεταμένα αποσπάσματα από το κείμενο της Εθνικής Στρατηγικής για τη Βιοποικιλότητα